

De ce cîntă păsările ?

Ne luasem de vorbă privind canarul care ne desfăta la masă, de două ori pe zi, în birtul tăcut al unui mic orașel de provincie.

Eram exilat acolo pentru un an de zile; și cum singurul prieten pe care mi-l găsisem era profesorul de naturale, băeat bun altfel, și foarte priceput în meseria lui, dar de o neștiință barbară cu privire la *umanitate*; și cum pe mine așa m'a lăsat Dumnezeu, să vîntur idei cel puțin trei ceasuri pe zi, sub pedeapsa de a mă îmbolnăvi — de aceea eram nevoit să vorbesc cu prietenul meu despre viața naturii. Și găseam destul interes în aceste convorbiri, fiindcă deși vechiul meu profesor de științe din liceu își dăduse osteneala — ajutat fiind și de un manual potrivit — ca să înăbușe în mine prin nomenclaturi și descrieri moarte curiozitatea pentru natură, totuși nu fusese în stare să-mi stingă plăcerea pe care am simțit-o totdeauna de a observa viețile din jurul meu. Cite ceasuri nu mi-am pierdut în copilărie, uitîndu-mă la furnici, albine, țînțari și păiajeni... Mai cu samă păiajenii îi urmăream cu mare interes. Și acuma îmi aduc aminte de ziua în care mi-am pierdut cartea de științe, uitată în vre-un tufiș din grădina publică unde mergeam noi băeții de liceu să ne preparăm în ajunul examenului. Nici până în ziua de azi n'am mai găsit cartea cea incilciță, cu specii, clase și ordine fără sfîrșit; dar nu-mi părea rău, căci reușisăm să-mi clasific eu păiajenii de toate neamurile pe care-i găsisem în ziua aceea.

Unii, mari, burtoși, își întindeau pînza, deasă și fină, ca o plasă pe tufișuri, și omorau prada fără a o înfășura, numai prin înțepături repetate, repezîndu-se și retrăgîndu-se cu iuțeala fulgerului; alții colorați, în forme curioase, își așezau rețeaua deasupra unui piriaș, pe buruenele de pe mal, pentru a prinde musculițele ce plutesc vecinic în aer deasupra apei, — și ca să nu cadă, ori ca să nu sperie prada, prea ușoară pentru a se incilci, ce mișcări alunecoase și agere....; unii, așa de mici, abea vizibili, își întindeau pînjeniișul în unghere, și reușau să învâlească o muscă de douăzeci de ori mai mare decît dinșii, legîndu-i picioarele, unul după altul, cu mare trudă, prin niște fire pe care se

tot duceau să le lege de puncte tari; alții, mari și cu picioare foarte lungi, nu făceau pinză, ci-și fugăreau prada,—dar de se întâmpla să simtă sbirniind musca în pinza altui păiajen, se re-pe-au într'acolo, și cu ce stingăcie, și totuși cu ce îndemnare o învăluiau, indoindu-și picioarele cele lungi....; mai mult decit toți aceștia îmi plăceau păiajenii roșii, mici cit o gămălie de ac, care trăesc în colonii cu miile, întinzînd de sus în jos o rețea de fire pe care se tot urcă și coboară întocmai ca marinarii pe fringhiile unui vas cu pinze....

Odată am urmărit lupta între doi păiajeni care s'au întilnit în aceeași pinză. Indată s'au simțit după umbriet de departe și au început a se apropia unul de altul, încet, ușor, cu mișcări chibzuite și pînditoare, pipăind mereu pinza, și gata de a prinde pe adversar de un picior pentru a-l înfășura într'o clipă; apoi s'au oprit, și fiecare a zguduit repede pinza pentru a cunoaște greutatea și deci mărimea și puterea celuilalt—și deodată unul, simțindu-se mai slab, fuge la marginea pinzei și-și dă drumul pe un fir ca un acrobat de circ; celălalt îl urmărește, și ajungînd în același punct, apucă firul, și începe a-l trage cu o iuțală grozavă, depănînd din picioare așa cum trag copiii cu minele sfoara unui smeu; și cit pe ce era să-l apuce dacă fugarul, simțindu-se ridicat cu așa iuteală, n'ar fi tăiat firul luînd-o la fugă...

...Și după cum spuneam, ne luasem de vorbă de la canar. Eu mă miram cum o îi scoțînd el acele sunete așa de pline, iar prietenul meu, naturalistul, mă lămuri, că nu le scoate din gît, ci din fundul tracheii, acolo unde tracheia, care servește astfel ca tub de rezonanță, se ramifică în plămîni.—Dar oare păsările, au ele intenția de a face muzică, de a plăcea urechii păsărești, ori poate emit fără voia lor sunete așa de armonioase?—Ba nu, mă îndreptăiu tot eu, cîntă cu intenție, fiindcă sunetele prezintă evident acea simetrie variată de fraze, acea *unitate în varietate*, care după Fechner formează fondul artei muzicale.

„Cîntecul privighitorii, de pildă,—îmi povesti prietenul meu (după Naumann și Brehm)—este așa de perfect și așa de original, sunetele așa de pline, variațiunea atît de plăcută și armonia atît de fermecătoare, incit cu adevărat ne umple de mirare; „cu o grație nespūsă strofele dulci fluerate se alternează cu strofe răsunătoare, strofele plîngătoare cu strofe vesele; și pe cînd „cîntecul uneia începe dulce, crește cu incetul în putere și moare „în suspine, cîntecul alteia preludează cu note repezi și de o plă- „cută duritate, trece la note melancolice, asemănătoare cu cele „mai curate sunete de flaut, și pe acestea le schimbă iarăși pe „nesimțite în sunete vesele.... Un tempo moderat și pauzele din- „tre strofe măresc efectul acestor melodii fermecătoare.... Cîntecul „unei privighitori, ca să fie bun, trebuie să cuprîndă 20, până la „24 de strofe diferite; la mulți cîntăreți variațiunea este mai

„mică. În această privință, localitatea are o influență însemnată; „căci de oarece privighitorile tinere fac întotdeauna școală la cele „mai bătrîne din aceeași localitate, se înțelege ușor de ce într'o „regiune se aud aproape exclusiv cîntăreți excelenți, pe cînd în „altă regiune se aud numai cîntăreți mai puțin inzestrați. Mas- „culii bătrîni întrec în totdeauna pe cei tineri; căci și la păsări „«arta nobilă cere să fie exercitată».—În purtarea ei, privighitoa- „rea vădește o fire prevăzătoare, liniștită, serioasă. Mișcările îi „sînt pline de cumișenie și demnitate; atitudinile trădează mîndrie, iar gesturile par a arăta conștiința unei superiorități recu- „noscute».—Prin urmare nu încapă nici o îndoială, încheiă prietenul meu, că păsările cîntătoare se desfată ele însele cu cîntul lor, și-și dau foarte bine samă de talentul cu care sînt inzestrate.

— Ei, dar de ce cîntă păsările?—Selecțiunea sexuală, îmi răspunse prietenul meu,—după Darwin. Acele păsări de sex masculin care au impresionat plăcut urechia femelei, au fost preferate, s'au reprodus și au transmis urmașilor această însușire a lor. Naturaliștii au stabilit de mult că masculii, singuri inzestrați cu talent muzical, se inspiră mai ales în timpul rutului, cînd se întrec între ei în fața femelei, provocînd-o prin chemări și cîntece aprinse, prin sărituri drăgălate, prin jocuri în zbor, și sfîrșind întrecerea printr'o luptă adesea ucidătoare. Cîntecul privighitorii, de pildă, nu răsună nici odată așa de aprins, ca atunci cînd intră în joc gelozia, și cînd fiecare dintre concurenți întrebuițează talentul muzical ca o armă pe care caută să o minuească pe cel al celuilalt. Tot selecțiunea sexuală a produs la păsări și culorile așa de frumoase și variate ale penișului. Ba la o întreagă serie de păsări tropicale, masculii îmbracă anumite podoabe numai în timpul rutului; această „haină de nuntă“, cum o numesc naturaliștii, pe lingă culori frumoase mai are de obicei și o coadă foarte lungă pe care paserea o leapădă apoi, fiindcă în viața obicinuită o atare greutate i-ar fi vătămătoare în lupta pentru existență.

— Bine, dar de ce nu cîntă și celelalte animale? De ce selecțiunea n'a luat și la ele aceeași cale? Fiindcă știm doară că la alte ființe viețuitoare, selecțiunea a produs alte însușiri—de pildă vigoarea și mărimea masculului. Va să zică, dacă la păsări selecțiunea a luat această cale—a sunetelor muzicale—pričina nu poate fi alta, decît că păsările au o asemenea predispoziție. Și atunci ajungem tot de unde am plecat: Care-i pricina acestei inclinațiuni? De ce cîntă păsările?

Prietenul meu, naturalistul, n'a fost în stare să găsească explicația, și nici eu n'am găsit-o în numeroasele cărți și enciclopedii pe unde am căutat-o. Am găsit-o însă pe urmă, pe calea reflecțiunei, și iată prin care raționament.

Dacă un animal—sau o plantă—are un caracter *excepțional*, adică un caracter pe care nu-l mai regăsim în toată seria din care face parte acest animal, e cit se poate de probabil, ținînd samă de *legea corelației*, că un atare caracter se află în strînsă

legătură cu celelalte caractere excepționale ale aceluiași animal. Și din toate aceste caractere excepționale, unul va fi cauza generatrice a celorlalte. Așa de pildă: de ce are elefantul trompă și colți așa de lungi? Care-i pricina acestor caractere, excepționale în toată clasa mamiferelor? Pricina trebuie căutată în locul excepțional pe care-l ocupă elefantul între mamifere: că este cel mai mare și cel mai greu, deci cel mai puțin mlădios; că de aceea are picioarele ca niște coloane și gatul scurt și țeapăn; că nu poate prinde cu gura ca tigru, și nici svirli cu picioarele cum svirle calul—iată de ce i-a dat natura trompa puternică și mlădioasă, cu care apucă și lovește, și colții amenințători, care-i iesă din gură înaintea dușmanului. Particularitățile analoage la celelalte mamifere din ordinul *multungulatelor*—trompa tapirului, cornul rinocerului, colții ipopotamului, ritul și colții extraordinari de groși ai unei anumite specii de mistreț—nu sînt decît aplicațiuni diferite și pe o scară mai mică, ale aceluiaș principiu general.

După această metodă, care se numește în logică *metoda diferențelor specifice*, cercetez clasa păsărilor și constat o mulțime de caractere distinctive, precum: temperatura ridicată a singelui, corpul acoperit de fulgi, lipsa intestinului gros, aripile, oasele goale, sacii de aer, coastele legate una de alta prin cirlige, osul pieptului în formă de scut și avînd *carena* perpendiculară pe dinsul, și altele. Toate aceste caractere au evident ca pricină generatoare și în același timp ca scop, zborul; temperatura înaltă e produsă de cheltuiala îndelungată de energie musculară și nervoasă; intestinul gros lipsește, pentru a nu îngreua paserea în plutirea ei; osul pieptului e format să despice aerul și să servească aripilor ca punct de razăm; și așa mai departe. Și atunci, observînd alături de celelalte caractere distinctive, caracterul excepțional al înclinațiunii muzicale, conchid *a priori*: *Zborul a produs și acest caracter.*

*
* *

Sugestionat de verosimilitatea presupunerii mele, mă întreb: ce înțurire a putut avea zborul asupra sistemului nervos al păsărilor? Și iată ce găsesc:

Zborul a trebuit de sigur să accelereze foarte mult curentul nervos, mișcarea repede a aripilor presupunînd puțința de a trimete și intrerupe curentul, alternativ la două serii de mușchi, de mai multe ori pe secundă. Ori, fiziologia ne arată că *ințeala de reacțiune* merge paralel cu *impresionabilitatea* sistemului nervos, pricinuite fiind amîndouă de ușurința de descompunere a materiilor instabile din nerv, nervul fiind asemănător unui fitil Bickfort în care explozia se comunică printr'o serie de grămăgioare de praf de pușcă. Este evident că numai atunci explozia se va comunica repede, cînd praful de pușcă va fi de felul lui ușor explozibil, și în acest caz prima grămăgioară de praf—

corespunzind periferiei nervului adică *simțurilor*—va exploda și ea foarte lesne.

Cu alte cuvinte zborul, cerind o reacțiune repede a sistemului nervos, a trebuit să crească ușurința lui de funcționare, să mărească „explosibilitatea“ materiei nervoase, se afineze organizația nervoasă, afinind bine înțeles și simțurile. Un simț fin este tocmai acela care se pune în mișcare la cea mai ușoară excitație ; care prin urmare este simțitor la *nuanțe*—și cu aceasta, pregătit pentru plăcerile estetice.

Cititorul se poate referi în această privință la propriile lui observațiuni. Să compare mișcările unui om „nervos“ cu acelea ale unui om flegmatic, și impresionabilitatea, sensibilitatea pentru sunete și culori, a unuia cu a celuilalt. Să compare pe un țăran cu un aristocrat. Să compare, în privința vioiciunii mișcărilor și a inclinației pentru plăcerile vizuale și auditoare, și în genere pentru plăcerile simțurilor, pe omul meridional cu omul flegmatic de nord. Să pue în legătură patima negrilor pentru muzică—țiganiile sînt un amestec de negri „dravidieni“ din sudul Asiei cu alte rase,—cu dragostea lor pentru culori în îmbrăcăminte, și cu dansul lor de sandale de un ritm așa de repede....

Dacă însă observăm păsările, mai ales pe cele mici, care mișcă mai repede aripile, le vedem sărind, cînd vor să meargă, tresărind mereu, și mișcîndu-și capul repede și neliniștit. Despre vîzul și auzul lor, zoologia ne spune anume că sînt foarte dezvoltate, însușire la care trebuie să fi contribuit de sigur și mișcarea în spații mari, mai ales la păsările de pradă.

Deci, condiția cea mai însemnată a aptitudinii muzicale, ființa auzului, păsările o datorează zborului.

Dar zborul, cerînd o cheltuială puternică și îndelungată de energie musculară și nervoasă, are nevoie și de o respirație mai activă; de aceea păsările, în afară de plămîni, au saci de aer, celule de aer, oasele pline de aer, în sfîrșit tot corpul ca un rezervoriu de aer. Respirația vie a mărit oxigenarea singelui, combustia, și deci temperatura, și întreaga funcționare a organismului. La păsări, mușchii inimii sînt relativ mai tari, vinele și arterele mai rezistente, singele mai roș și cu globule mai multe decît la mamifere. Iar puterea de mistuire a stomacului este mărită în mod corespunder. Mucoasa stomacului e învîrtoșată, și în stare, la păsările de pradă, să macine oase bătrîne. Păsările minincă relativ mai mult ca mamiferele, consumînd uneori o cantitate de hrană de două, și de trei ori mai grea decît însuș corpul lor. Cele mai multe din ele, atîta timp cît nu dorm, minincă.

De aceea și energia de care dispun este cu adevărat neseacă. În cîteva zile sînt în stare să parcurgă mai multe mii de kilometri; cele călătoare trec marea Mediterană într-o noapte, și la nevoie plutesc în vîzduh cîteva zile de-a rîndul fără a se odihni și fără a lua hrană. Dacă nici o altă clasă de animale nu are un schimb organic așa de viu, dar și nici o altă ființă nu trăește atît de intens, nu desfășoară atîta activitate, nu-și

face drumul vieții cu atîta veselie și bună dispoziție—ca pasărea vecinic trează, vorbăreță și zburdalnică.

Iar prisosul de energie, este a doua condiție a sentimentului muzical, și în genere estetic. Căci plăcerea estetică constă, cum arată foarte bine Herbert Spencer în *Psichologia* lui, dintr'o cheltuială moderată a unui prisos de energie. Cu cit animalul e mai superior, zice Spencer, cu atîta are mai multe facultăți, adică mai multe feluri de activitate, mai multe căi de revărsare a energiei nervoase; și fiind nevoit să le exerciteze alternativ, adică să lucreze cu fiecare numai la intervale mari de timp, iar aceste facultăți fiind bine hrănite și în restul timpului, se naște în ele un prisos de energie, care se descarcă de obicei prin simularea activităților speciale obicinuite.

Așa dar finețea nervoasă și supra energia nervoasă—aceasta din urmă corespunzînd materiei de combinație instabilă, explozivă, sorbită de nervul bine hrănit din singele bogat—amîndouă datorite zborului, iată cele două condiții ale inclinațiunii estetice așa de accentuate la păsări. *Această inclinațiune s'a întîpărit, prin ajutorul selecțiunii sexuale, în chiar ființa lor.* Cine n'a auzit modulațiile pline de armonie, de o savantă simetrie și variațiune, ale sublimiei privighetori? Ce se poate compara cu splendidul colorit al pănului sau păsării paradisului, ori cu infinita gamă de nuanțe suave, care mi-a desfătut privirea în pavilionul de păsări ale grădinei zoologice din Berlin? O doamnă din cea mai înaltă și veritabilă aristocrație, prezintă oare o siluetă mai elegantă, se mișcă mai grațios, cochetează mai tandru decît un porumbel? Și broderia delicată și nuanțată a unei harnice demoazele, denotă oare o nervozitate cu mult mai fină decît cuibul aceluia pițigoiu african, construit cu multă artă în formă de pungă, dintr'o adevărată pinză țesută din lînă, bumbac, păr de cal și alte materii, și atîrnat cu fire lungi de virful unei ramuri? Cit despre darul de a imita, de a reproduce vorbele altora, aptitudine artistică inferioară datorită de asemenea nervozității. Intrucît cutare silfison care papagalicește părerile literare ale altora, este superior graurului, corbului sau bietului papagal „cu drept cuvînt poreclit astfel pentru mania lui de a... maimuțări pe alții?”

Păsările formează un adevărat *high-life* (ca să nu zic *hante volée*) între dobitoace. Paserea paradisului, și alte păsări cu pene frumoase, au obiceiul de se scaldă de două ori pe zi, și apoi își netezesc cu grijă sic-care pană în parte; iar multe dintre păsările cîntătoare, inchipuite și ele de cîntecul lor, aleg totdeauna o ramură liberă din virful copacului, cînd vor să-și arăte talentul muzical. Unele merg până acolo cu rafinamentul, că-și fac cuib cu două încăperi; în contrast cu acestea, vrabia, cioara, și alte păsări „plebeiene”, își construiesc un cuib mizerabil în care se refugiază numai pe vreme rea, preferînd pentru restul timpului petrecerea sub cerul liber. Dar aceste păsări sînt și prost îmbrăcate, au și voce desagreabilă, cum e firesc pentru niște ființi cari trăesc toată iarna din cerșit.

* * *

Văd ridicîndu-se două obiecțiuni în mintea cititorului :

1) Culori și forme frumoase, deși nu așa de frumoase ca la păsări, se găsesc și la alte animale, nezburătoare, de pildă la girafă, la zebură, la tigrul, la jaguar, la gazelă....

2) De ce nu cîntă și aceste animale ?

Lăsînd deocamdată la o parte prima obiecțiune, voi răspunde la a doua.

Cu privire la finețea nervoasă, prima condiție a sentimentului estetic, observ că se cere mai multă impresionabilitate pentru a înțelege o melodie de cit pentru a admira o combinație de culori ; mulți oameni n'au ureche muzicală, dar toți se bucură de culori frumoase ; și prin urmare se poate ca niște animale destul de nervoase pentru a se bucura de culori, să nu fie destul de nervoase, pentru a resimți plăcerile estetice ale urechii.

Această deosebire între văz și auz ne-o explică Psihologia : muzica se desfășoară succesiv în timp, pe cînd culorile sînt simultane ; afară de aceasta, ochiul este un organ *cu mult mai întrebunțat*, mai complex și mai perfecționat de cit urechea.

Cu privire la supraenergia nervoasă, a doua condiție a sentimentului estetic, am arătat că păsările, — din pricina înaltei temperaturi a organismului lor, — o au într'un grad mult mai mare ca celelalte animale. Această energie a trebuit să se reverse prin ajutorul coardelor vocale, știut fiind că energia care se revarsă de la sine, *de pildă cu prilejul emoțiilor*, fără a fi îndreptată de voință pe o anumită cale, alege drumul cel mai lesnicios, adică mușchii cei mai delicați, aceia care se pot mai ușor pune în mișcare (Spencer) ; și cari mușchi sînt mai delicați de cit coardele vocale ? Omul cel mai prelăcut, perfect stăpin pe fața și ținuta sa, îndată ce va fi emoționat vocea tot îl va trăda printr'o imperceptibilă disonanță.

Păsările însă, sînt inzestrate cu o sentimentalitate mult mai puternică și mai adîncă de cit mamiferele. Fiînd mai nervoase, adică primînd mereu prin simțurile lor afinat impresiuni vii din afară, au trebuit să devie și mai expansive, și anume să-și exprime emoțiunile prin mlădierele glasului. Iar vioiciunea și expansivitatea simțirii au trebuit să stringă legăturile afective între păsări, să întărească emoțiunile lor altruiste (Spencer). Proverbială este la păsări tandrețta lor pentru pui, dragostea dintre mascul și femelă, sentimentul de prietenie și solidaritate care leagă stoluri întregi. Naturaliștii și păsărarii se întrec în povestiri despre păsări cari mor cînd le moare perechea ; cari se sinucid frecîndu-și capul de gratii, în desnădejdea de a fi pierdut libertatea ; cari tac triste în lipsa stăpînului de acasă, iar la întoarcere îl primesc cu cîntece exuberante ; cari cresc puii rămași orfani ai altor păsări — și multe de acestea ; iar la marea varietate a sentimentelor acestor ființi inaripate, corespunde o varietate tot așa de mare în modu-

lațiile cari le exprimă. Iată de ce chiar păsările cari nu cîntă ci-ripec într'una.

* * *

Dacă însă de la teoria generală că zborul a afinat sistemul nervos al păsărilor inzestrindu-le cu inclinațiunea estetică ce culminează în sentimentul muzical, trecem la cazuri particulare, să nu ne mirăm de vom găsi excepții, produse, fie prin aplicațiuni deosebite ale legii generale, fie prin lucrarea altei legi sau altei selecțiuni.

Așa vedem că privighitoarea, al cărei viers sublim se potrivește așa de bine cu seninătatea măreață a nopților de vară, e îmbrăcată într'o haină cenușie-cafenie, alia *rehaussată* de roșul ruginiu al cozii; ast-fel o doamnă nobilă cu aparența modestă și sufletul bogat!...

Tot ast-fel mierloiul cu ciocul galben și penișul negru, ca un tenor în frac și cravată albă, își flueră cu brio ariile sale dulci și puternice.

Din contra păunul, în splendida, dar prea încărcata lui toaletă de bal cu trenă lungă, ai crede că vrea să umple lumea cu uriciosul lui țipăt de parvenit pretențios; iar pasărea paradisului, care ca și păunul e neobosită în a-și admira cu îngîmfare penișul ei—ce-i drept o capo d'operă a naturii ca strălucire de culori—ce neplăcut ne surprinde cu vocea ei ciruitoare; singur papagalul, concurîndu-le pe amîndouă aceste păsări cu strălucirea metalică-aurie a penișului său multicolor, își compensează în același timp și vocea lui strașnic de răgușită, de mîncător de alune, prin talentul de bun acrobat și bun *disneur*.

Să fi potrivit natura lucrurile într'adîns ast-fel pentru a furnisa poeziilor subiectul unei fabule? Vor fi avînd dreptate teologii teleologi cari au susținut în totdeauna că D-zeu a creat celelalte viețuitoare spre folosul și învățătura omului?

Eu sint de altă părere și văd lucrurile mai simplu: natura își economisește și dînsa mijloacele; cînd și-a ajuns ținta pe o cale, le neglijează pe celelalte.

Alte păsări, mai puțin favorite de soartă, n'au nici voce plăcută și nici penele frumoase. Așa e cioara, această pasere plêbeiană—după cum o arată și vocea ei groasă de agent electoral,—care are toate însușirile și toate cusururile omului de jos: nu iubește singurătatea, ca aristocratica privighetoare, ci trăește mai de obicei în pîlcuri mari, adesea uriașe; se luptă greu pentru existență, hrînindu-se cu ce poate, fără considerații de estetică ori igienă; e vecinic în ceartă cu semenii ei, și totuși profund solidară cu neamul cioresc,—căci vai de acela cari s'ar apropia de un cuib cu intenții dușmănoase; cioroimea se ridică toată încontra-i ca un singur om și ceasuri întregi se rotește prin aer deasupra dușmanului, umplînd văzduhul cu croncănitul ei amenințător.

Tot așa vrăbiile, acești *gavroche* adinc cunoscători de oameni, acești găinări de stradă ai păsărimii, cari se bat și se tăvălesc în praful de pe drum, și ni se viră în suflet cu obrăznicie pentru o fărămitură de pline.

Ei bine, de ce păsările acestea, și altele, au fost cu atita sgercenie inzestrate de natură?

Cauzele sint multe. Realitatea e totdeauna produsul incrușării unor legi generale multiple; zicătoarea ironică a lui Goethe: „*jede Sache hat mehrere Ursachen*“ nu este de cit un simplu adevăr și încă foarte insemnat.

În cazul nostru, una din legile cari s'ar putea abstrage din observarea realității, ar fi că păsările mari, cu zborul greoiu, și cu atit mai mult cele de curte, cari nu zboară de loc, sint chiar după teorie mai puțin rafinate; de aceia nu cîntă.

O altă lege ar fi, că anumite păsări care, ca vrabia și cioara, trăesc pe lingă locuințele oamenilor, sau ca uliul, vulturul și altele, trăesc din furat, au tot interesul să se îmbrace modest pentru ca să nu bată la ochi; chiar corbul, așa de simțitor la plăcerile vederii—ceia ce-l face să fure și să ascundă pietre prețioase întocmai cum fură unele cucușoare, dantele din bazaruri—are pene frumoase dar de culoare întunecată.

În sfirșit o altă lege, cu mult mai insemnată decit celelalte, ar fi că păsările călătoare, și cele care trăesc întregul an în țările călduroase, sint în deobște cu mult mai bine inzestrate decit cele care petrec iarna prin părțile noastre. Privighetoarea, mierla, și imensa majoritate a păsărilor cîntătoare dela noi, sint și păsări călătoare; stiglețul, scatiul, ciocirlia, sint dintre rarele excepțiuni la această regulă. Faptul se explică pe de o parte prin cunoscuta înriurire ațîțătoare a căldurii asupra sistemului nervos, și pe de altă parte prin inferioritatea pe care o dă finețea nervoasă în lupta pentru existență într'o climă aspră.

De aceia și între mamifere, acele a căror înfățișare prezintă caractere estetice—girafa, zebra, leul, tigru, gazela—aparțin climelor calde; însă nu căldura trebuie privită ca pricină hotăritoare: dacă elefantul, tapirul, rinocerul, ipopotamul, hiena, și atîtea alte mamifere de climă caldă, nu au nimic estetic în ele, pe cînd girafa, gazela, zebra, tigru, leul, pantera, sint de o admirabilă eleganță în toată ființa lor, pricina trebuie cautată într'o notă care le e comună acestora din urmă: *iuțeala de alergare—nolă care corespunde tocmai zborului la păsări*. Dacă la feline nervozitatea își are originea în viclenia pîndirii și iuțeala atacului, pentru girafă, gazelă, căprioară, iuțeala de alergare este singura armă de apărare; de aici acea finețe nervoasă care prin mijlocirea selecțiunii sexuale a produs la gazelă de pildă, botul fin, ochii mari, frumoși și blinzi, gitul lung și mlădios, formele onduloase, culoarea plăcută, picioarele extrem de delicate și mersul nespus de grațios. Gazela în deosebi este cu adevărat o capodoperă a naturii; vechii egipteni o consacraseră zeiței Isis, și generații nenumărate de poeți arabi nu găseau cuvinte s'o descrie; ba chiar

pentru farmecele femeii iubite nu găseau o laudă mai mare decât aceia de a le asemăna cu ale gazelei... În fugă, sprintena gazelă pare a nu atinge pământul, și nici vestitul cal arab n'ar putea s'o ajungă, dacă n'ar fi șoimul de vinătoare ca s'o fie în loc atâcînd-o cu ghiarele...

* * *

Bănuesc că în mintea cetitorului a apărut de mult o întrebare: „dar insectele? și ele zboară. Au și ele sentiment estetic?...

Fără îndoială că da—deși sistemul lor nervos este atât de rudimentar față de acela al păsărilor. În adevăr, în privința strălucirii și variațiunii culorilor, zoologia ne spune anume că insectele sînt singurele vietăți ce se pot asemăna cu păsările; și că această variațiune de culori se datorește sentimentului estetic manifestat prin mijlocirea selecțiunii sexuale, ne-o arată faptul că la multe insecte găsim diverse ornamente rezervate numai masculului. Așa la bondarul cu coarne ramificate (*Lucanis cervus*) sau „cerbul sburător“ cum îi zic francezii, la cărăbușul cu corn în frunte (*oryctes nasicornis*), la cărăbușul urias cu coarne dințate din America de Sud (*Dynastes Hercules*) etc., masculii, singurii inzeștrați cu această podoabă,—și armă în același timp,—o întrebuițează în timpul rutului în luptă pentru femelă, luptă care este așa de aprinsă, încît concurenții se aleg adesea-ori cu coarnele rupte, cu aripile stricate sau chiar cu corpul strivit. Tot așa la acel bondar cu coarne foarte lungi și elastice întoarse dealungul corpului, care trăește pe stejarii bătrîni (*ergates faber*, în nemțește *timplarul*, în romînește *răgăoacele*), masculul are coarnele de două ori mai lungi decît femela, și pe lingă aceasta, mai are niște frumoase incrustațiuni pe git ca podoabă specială a sexului său... Exemplele s'ar putea firește înmulți după voe.

Este de asemenea cunoscut că variatele culori ale florilor s'au produs prin selecțiune naturală pentru a atrage insectele în vederea fecundării. Cercetări recente au dovedit însă că mirosul florilor atrage insectele mai mult chiar decît culorile strălucitoare ale corolei.

Iată dar două simțuri, văzul și mirosul, foarte afinate la insecte, din pricina nervozității datorite zborului.

Așa dar o selecțiune sexuală făcută sub înriurirea sentimentului estetic vizual—selecțiune în care ochiul rețea al insectelor, compus dintr'un mare număr de ochi (în mijlociu 2000—6000) a trebuit să joace și el un rol însemnat—găsim și la insecte.

Nimeni n'ar putea însă bănuî la insecte existența unei selecțiuni sexuale făcute sub înriurirea sentimentului estetic auditiv. Ca forme și culori insectele nu lasă nimic de dorit; dar cine le-ar putea prelinde să cînte? Ar fi o ciudată pretențiune—nu-i așa—față de aceste mici vietăți surdomute, care nu respiră prin plămîni, ba n'au nici urechi!

Și cu toate acestea—admirați minunatele întiriri ale zborului asupra sistemului nervos—*unele insecte cîntă!*...

În adevăr, lăsînd la o parte sunetul produs de aripile subțiri și străvezii prin prodigioasa iuteală a vibrațiunii lor în zbor, —sunet care după unii naturaliști exprimă și el, până la un oarecare punct, emoțiunile insectei—avem sunetul relativ muzical pe care lăcustele îl emit prin frecarea unor dungi dințate dela picioarele dinapoi cu nervura proeminentă a aripei, sau acela pe care-l emit greerii prin frecarea nervurilor celor două aripi între ele, frecare prin care se pune în vibraire pielea extrem de fină a aripei, întocmai după cum cutia vioarei e pusă în vibrațiune prin frecarea arcușului pe coarde. Sunetul acesta, dacă pentru noi nu-i întocmai muzical,—deși i-a inspirat lui Dickens o admirabilă navelă: *Greerul din vatră*—în intenția insectei însă, este cu siguranță muzical, și datorit selecțiunii sexuale, dovadă că la aceste insecte cîntătoare *nu cîntă decît masculul*.—(În pungulița cu lichid acoperită de o subțire membrană, pe spatele lăcustei, naturaliștii au recunoscut—*urechea* insectei).

Mai mult decît alita. Sînt un fel de greeri care trăesc mai ales prin țările calde, și sînt numiți în știință *cicade*; aceștia nu mai cîntă cu piciorul sau cu aripile ci au voce cu tot dinadinsul; și iată cum. Se știe că insectele au în torace și în abdomen niște pungi de aer, în comunicație directă cu exteriorul, și ramificate la interior în țevi nenumărate, astfel că aerul să vie în atingere directă cu singele. Aceste pungi se pot mări și micșura întocmai ca plămînul la vertebrate; iar la muște, la albine, la viespi, la țînțari, una sau două din aceste pungi se pot și la gură îngusta și lărgi după voia insectei, și au acolo niște membrane pe care aerul expirat le pune în vibraire, producînd un sunet diferit și mai înalt decît sunetul datorit vibrațiunii aripilor. Ei bine *cicadele*, au în locul acestor membrane niște adevărate coarde vocale, și afară de aceasta, pe pîntece, un întreg aparat de rezonanță, prea complicat ca să-l descriu aci. În schimb nu s'a descoperit încă urechea acestor greeri.

De cicade se vorbește adesea în literatura Greciei antice.—După o legendă, doi muzicanți, Eunomus și Ariston, se luaseră la întrecere. O cicadă zbură la cel dintăi, se așeză pe harfă în locul unei coarde plesnite, și-i aduse victoria. De aceea la Greci, cicada pe harfă era considerată ca simbolul muzicei.—Pentru cîntecul ei, această mică vietate era ținută în colivii. Oratorii lui Homer, cei cu vorba dulce ca mierea, erau asemănați cicadelor, Xenarchos din Rodos, făcînd aluzie la faptul că numai masculii cîntă, zice: „Fericite trăesc cicadele, căci femeile lor sînt mute.“ Iar Anakreon le cîntă în următoarele versuri:

Ferice te socotesc, cicado!
Că entuziasmată de pușină rouă
Cînți pe cei mai înalți pomi
Asemănătoare unei regine.
Al tău este tot ce vezi în cîmpii

Și tot ce aduc anotimpurile ;
 Locuitorii cîmpului îți sînt prieteni
 Fiindcă nu trăești în paguba nimănui,
 Și muritorii te cinstesc, pe tine
 Plăcută vestitoare a verii.
 Și te iubesc muzele.
 Și te iubeste însuși Apolon ;
 El ți-a dat glasul cel limpede ;—
 Și nici bătrînețea nu te ajunge,
 Pe tine cea fără suferinți și fără singe în trup—
 Aproape asemănătoare zeilor !

* * *

Legea cea mai generală la care ne conduce excursiunea
 pe care am făcut-o în lumea animală, este că inclinațiunile este-
 tice ale animalelor stau în strînsă legătură cu doi factori mai în-
 semnați : cu iuțea de locomoțiune și cu căldura mediului am-
 biant.

H. Sanielevici.

